

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

УДК 343.37

Башинянин Г. І.,

д.е.н., проф., завідувач кафедри теоретичної та прикладної економіки, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

Августин Р. Р.,

к.е.н., доц., доцент кафедри державного і муніципального управління, Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль

Демків І. О.,

к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту та публічного управління, Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль

ІНСТРУМЕНТИ ТА ЗАСОБИ КОНВЕРГЕНЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ ТА ЄС В КОНТЕКСТІ ДЕШАДОВАЦІЇ

Анотація. Встановлено, що тінізація є внутрішнім викликом економічній безпеці України в умовах євроінтеграційного розвитку. Визначено ключові передумови високого рівня тінізації економіки України, що перешкоджають пришвидшенню конвергенції національного господарства до моделі побудови економіки країн ЄС. Застосування системно-структурного аналізу дало змогу обґрунтувати стратегічні пріоритети конвергенції середовища економічних відносин України та ЄС в контексті детінізації за базовими напрямками державної політики в цій сфері (реформування податкової та митної політики, підвищення ефективності конкурентної політики та удосконалення антимонопольного законодавства, нівелювання технічних бар'єрів у торгівлі, підвищення ефективності та прозорості публічних фінансів, лібералізація руху капіталу, забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності).

Ключові слова: конвергенція, детінізація, економічні відносини, Україна, Європейський Союз, асоціація.

Bashnyanin G. I.,

Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Theoretical and Applied Economics, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

Avhustyn R. R.,

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of State and Municipal Management, Ternopil National Economic University, Ternopil

Demkiv I. O.,

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management and Public Administration, Ternopil National Economic University, Ternopil

TOOLS AND MEANS OF THE ECONOMIC ENVIRONMENT CONVERGENCE OF UKRAINE AND THE EU IN THE CONTEXT OF DESHADOWING

Abstract. It has been established that shadowing is an internal challenge to the economic security of Ukraine in the conditions of European integration. The key prerequisites for a high level of shadowing of the Ukrainian economy, which hinder the speeding up of convergence of the national economy to the model of the construction of the economies of the EU countries, are determined. The application of systemic and structural analysis enabled to substantiate the strategic priorities of convergence of the environment of economic relations between Ukraine and the EU in the context of deshadowing according to the basic directions of state policy in this area (tax and customs policy reform, increasing the effectiveness of competition policy and improving antimonopoly legislation, leveling technical barriers in trade, increasing the efficiency and transparency of public finances, liberalizing the movement of capital, ensuring the observance of intellectual property rights).

Key words: convergence, deshadowing, economic relations, Ukraine, European Union, association.

Постановка проблеми. Важлива подія для України - підписання та ратифікація Угоди про асоціацію та поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі між Україною та ЄС, що відкриває значні перспективи для вітчизняної економіки шляхом розширення доступу до містких європейських ринків збуту, використання можливостей України щодо залучення іноземних інвестицій та трансферу технологій, а також участі у різноманітних програмах розвитку ЄС. Водночас євроінтеграційний напрям завдання, які випливають у зв'язку з підписанням Угоди між Україною та ЄС щодо асоціації та створення глибокої та всеосяжної зони вільної торгівлі, вимагають суттєвої модернізації державної політики України щодо захисту прав власності та трудових відносин, легалізації капіталів і ринку праці, спрощення адміністрування податків, дерегуляції підприємницької діяльності, посилення контролю над витоком капіталів за межі України, подолання системної корупції у сфері державних закупівель. Більше того, такі заходи повинні бути спрямовані на забезпечення як відповідності системи державного регулювання досягнутому рівню розвитку ринкової економіки в країні, так і операційної сумісності з механізмами державного регулювання та контролю, які існують у країнах Європейського Союзу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми конвергенції в умовах наближення України до ЄС стали предметом дослідження таких вітчизняних науковців: І. Артьомова, І. Бабець, В. Борщевського, Л. Корольчук, М. Мальського, Є. Матвєєва, І. Михасюка, Н. Павліхи, Н. Петрової, Х. Пригули, А. Сищука, Ю. Стадницького, А. Стельмашука, І. Тимечко, В. Чужикова та ін. Серед закордонних науковців таку проблематику досліджували Й. Андреасіка, М. Вожняка, К. Глушенко, Б. Кавалка, Г. Слюсажа, Р. Федана та ін. Водночас проблеми конвергенції економічного середовища значна кількість науковців пов'язують з процесами складного подолання тінізації, зокрема Г. Башнянин, З. Варналій, Т. Васильців, В. Волошин, О. Власюк, Я. Жаліло, О. Іляш, Р. Лупак, А. Мокій, М. Флейчук, Ю. Харазішвілі та ін. Втім, чинники тінізації та стратегії, що їх враховують, змінюються в міру реалізації державної політики детінізації. Це вимагає їх врахування при визначенні інструментів та засобів конвергенції економічного середовища, а особливо це актуально для України, що намагається адаптувати європейську модель в національне господарство.

Постановка завдання. Метою дослідження є наукове обґрунтування інструментів та засобів конвергенції економічного середовища України та ЄС в контексті детінізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зауважимо, що тінізація економічних відносин є внутрішнім викликом економічній безпеці держави, який, у свою чергу, призводить до руйнування важелів управління економікою, хронічного дефіциту в секторі державних фінансів, зростання державного

боргу, посилення неконтрольованого впливу капіталу, деформації механізмів конкуренції в економіці, погіршення інвестиційного клімату в Україні, подальшого розшарування населення, підризу довіри до влади та, як наслідок, гальмування структурних реформ. При цьому ключовими передумовами високого рівня тінізації національної економіки залишаються неефективний інституційний базис регулювання підприємництва та незадовільні умови здійснення підприємницької діяльності. Йде мова про нестабільність податкового регулювання, надмірну зарегульованість дозвільно-ліцензійної системи, непрозору та неефективну систему повернення експортерам заборгованості по ПДВ, складну процедуру отримання дозвільних документів для митного оформлення (сертифікати якості, аналізи на вміст ГМО та ін.), неефективне використання бюджетних коштів у сфері державних закупівель, низький рівень забезпечення дотримання існуючих законів та правил у сфері прав інтелектуальної власності, зокрема щодо стандартів використання товарних знаків. Це посилює актуальність розроблення інструментів політики детінізації шляхом покращення податкового простору для підприємницької діяльності, подолання системної корупції у сфері державних закупівель, підвищення ефективності вітчизняної митної політики через скорочення бюрократичних, часових, технологічних та матеріальних витрат суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності при перетині вантажами кордону України з одночасним посиленням відповідальності й санкцій за недоброчинні дії та зловживання, розробки механізмів посилення майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних суб'єктів господарювання в контексті конвергенції економічного середовища України та ЄС [1].

Відповідно до зобов'язань за Угодою першочергове реформування податкової системи передбачає: впровадження принципу прозорості, обміну інформацією та добросовісної податкової конкуренції; зміцнення співробітництва щодо посилення ефективного збору податків і зборів із окремим наголосом на процедурах відшкодування податку на додану вартість; поступове наближення законодавства щодо податку на додану вартість до відповідної структури оподаткування, визначеної у законодавстві ЄС; запровадження системи відшкодування податку на додану вартість суб'єктам оподаткування, які не засновані на території ЄС (юридичним особам); поступове наближення ставок акцизного податку на тютюнові вироби до відповідних ставок ЄС; приведення у відповідність класифікації алкогольних напоїв ("проміжних товарів"); приведення у відповідність переліку підакцизних товарів через включення до переліку товарів електроенергії та природного газу, вугілля та коксу (для опалення та виробництва електроенергії); доведення питомої ваги акцизного податку у середньозваженій роздрібній ціні тютюнових виробів до 60 %, із сумою податку не менше 90 євро за 1 тис. шт.; поступове наближення законодавства щодо акцизного податку до ставок країн ЄС до

відповідної структури оподаткування, визначеної у законодавстві ЄС шляхом внесення змін до Податкового кодексу України в частині наближення ставок акцизів [2, с. 105-110].

Зауважимо, що підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом не лише відкрило нові можливості для поживлення зовнішньоекономічної діяльності, а також загостило проблеми добросовісної конкуренції на внутрішньому ринку. В Україні частка конкурентних товарних ринків становить 49,2 %, при цьому у галузевому розрізі лише ринок торгівлі та посередницьких послуг і агропромислового комплексу зберігають відносно повноцінне конкурентне середовище. Ключовими проблемами для конкурентної політики в Україні слід вважати: несформованість рівних умов доступу до ринку через незбалансованість регуляторних механізмів, захисту прав власності економічних агентів, зокрема корпоративних прав, посилення неконкурентного тиску існуючих монополістів, неефективні механізми захисту конкуренції у поточній діяльності суб'єктів господарювання [3; 4, с. 78-83].

В контексті конвергенції економічного середовища України та ЄС ключові напрями, які необхідно реалізувати у сфері захисту конкуренції та удосконалення антимонопольного законодавства, полягають у спрощенні системи контролю за економічними концентраціями, удосконалення процедури розгляду Антимонопольним комітетом України справ щодо порушення законодавства про захист економічної конкуренції, розроблення та запровадження методик калькуляції штрафних санкцій за порушення, що накладаються Антимонопольним комітетом України, налагодження співпраці замовників тендерів з Антимонопольним комітетом України як органом оскарження та оприлюднення всіх рішень Антимонопольного комітету України за справами щодо суб'єктів господарювання з метою забезпечення прозорості у його діяльності. Реалізація зазначених інструментів удосконалення конкурентної політики в Україні створить умови для розвитку внутрішнього ринку, зростання добробуту громадян, розвитку самоорганізації підприємницького середовища, а також формування важелів економічного регулювання для структурних зрушень в економіці країни.

Додамо, що, з одного боку, для вітчизняного бізнес-середовища посилюється конкуренція у зв'язку з наданням преференційного режиму європейській продукції, водночас, з іншого боку, зниження тарифів для українських товарів та імплементація Україною законодавства ЄС є своєрідним каталізатором для підвищення якості української продукції та захисту національного споживача, а також інструментом для спрощеного виходу українських товарів на ринок ЄС. При цьому Угода про асоціацію з ЄС передбачає скасування ввізних мит на більшість промислових товарів, тоді як значна частка товарів може користуватися преференційними умовами лише в межах тарифних квот.

Водночас із зняттям тарифних бар'єрів в умовах дії Угоди про асоціацію з ЄС доступ української

продукції на європейський ринок ускладнює наявність нетарифних бар'єрів (ліцензування, квотування, сертифікація продукції), які практично позбавляють можливості повномасштабного входу на ринок ЄС через технологічно застарілу виробничу базу в Україні. Крім того, багато вітчизняних підприємств виробляють продукцію відповідно до технічних регламентів, затверджених ще у минулому столітті. Як наслідок, гальмування процесів впровадження міжнародних стандартів якості виробництва на підприємствах стримує техніко-технологічну модернізацію виробничих процесів, знижує конкурентоспроможність національних товаровиробників на внутрішньому ринку, створює технічні бар'єри у зовнішній торгівлі.

Інертний процес гармонізації вітчизняних стандартів сертифікації та стандартизації з чинними нормами країн – членів ЄС обумовлений неефективним інституційно-правовим базисом технічного регулювання, нерозвиненістю належної інфраструктури, недостатньою кількістю спеціалізованих лабораторій та обладнання, відсутністю чітких правил і процедур ринкового нагляду, низьким рівнем поінформованості окремих товаровиробників і галузевих асоціацій щодо правил і процедур системи технічного регулювання ЄС, несформованістю мотиваційно-психологічних стимулів до переходу на європейські засади технічного регулювання, недостатнім рівнем співпраці вітчизняних інституцій з відповідними міжнародними інституціями, такими як Європейський комітет зі стандартизації (CEN), Європейський комітет електротехнічної стандартизації (CENELEC), Європейський інститут зі стандартизації у сфері телекомунікацій (ETSI) [5].

Ефективним інструментом усунення технічних бар'єрів у торгівлі України та ЄС повинна стати Угода про оцінку відповідності та прийнятності промислової продукції (Agreements on Conformity Assessment and Acceptance of Industrial Goods, ACAA). Передбачається, що в підсумку дія АCAA буде поширюватися на 27 секторів, у рамках яких Угода містить вертикальні зобов'язання щодо загальної безпеки продукції, встановлення вимог для акредитації та ринкового нагляду, загальної системи маркетингу продукції, одиниць виміру, відповідальності за браковану продукцію. Крім того, Угодою про асоціацію також передбачено впровадження європейських і міжнародних стандартів безпеки та якості продуктів харчування (НАССР, ISO, EN, Кодексу Аліментаріус) у сфері агропромислового виробництва [6].

З огляду на приведення українського економічного та секторального законодавства у відповідність до міжнародних норм та стандартів ЄС особливої уваги потребує усунення бюрократичних перепон і спрощення процедури сертифікації продукції, внесення змін у чинні Державні стандарти України в частині узгодження з чинними нормами Директив ЄС, надання інформаційно-консультаційних послуг підприємствам щодо можливостей та умов постачання продукції на європейські ринки (зокрема, митних ставок, вимог у сфері технічного регулювання, алгоритму дій підприємств для експорту продукції

до ЄС), формування мотиваційних механізмів у суб'єктів господарювання щодо покращення санітарно-гігієнічних норм виробничих приміщень, створення превентивних механізмів унеможливлення перевищення гранично допустимих норм шкідливих речовин у вітчизняних товарах, покращення маркування останніх через підвищення інформативності їх упаковки, активізації процесу впровадження базової складової системи менеджменту безпеки вітчизняної продукції НАССР.

У зв'язку з подальшою лібералізацією зовнішньої торгівлі виникає загроза ввезення в Україну технічно застарілої та екологічно небезпечної продукції, а також можливих зловживань з боку іноземних імпортерів, що зумовлює необхідність посилення моніторингу імпорту товарів в Україну з метою виявлення випадків неконкурентних дій, здатних заподіяти шкоду національному товаровиробнику і, у разі необхідності, впровадження запобіжних бар'єрів, передбачених Законами України “Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну”, “Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту” [6; 7].

Не менш важливим інструментом політики детінізації в контексті конвергенції економічного середовища України та ЄС є впровадження низки положень митного законодавства ЄС. Зокрема, до митного законодавства України повинні бути імплементовані 70-80 % положень Митного кодексу ЄС. Йде мова про спрощення процедур та автоматизацію митної справи, скорочення часу митного оформлення товарів, розроблення механізму забезпечення можливості надання громадської оцінки керівникам митних органів з боку бізнес-спільноти та представників громадськості, запровадження ефективної системи обміну інформацією між митними органами та бізнес-середовищем, створення у структурі митних органів підрозділів митного постаудиту та посилення ролі відповідного напрямку роботи митних органів, створення системи оперативного реагування на випадки порушень у зоні діяльності митниць, розроблення заходів щодо мінімізації корупційних проявів серед працівників митних органів.

Крім того, доцільним є узгодження інструментів політики детінізації у митній та податковій сферах шляхом інтеграції митних та податкових баз даних та впровадження ризик-орієнтованої системи митно-податкового контролю при здійсненні відбору об'єктів митних та податкових перевірок. При цьому необхідною є ідентифікація ризиків за кожним із податків та зборів, передусім основними бюджетоутворюючими видами економічної діяльності, організаційно-правовими формами підприємств. Додамо, що з метою забезпечення рівних та конкурентних умов ведення бізнесу, унеможливлення фіскального тиску та нівелювання податкових ризиків у діяльності сумлінних платників податків, вжиття профілактичних заходів щодо запобігання вчиненню правопорушень, належної координації роботи органів державної фіскальної служби з упередження необґрунтованого формування податкового кредиту затверджено Рекомендований порядок

взаємодії підрозділів ДФС при комплексному відпрацюванні податкових ризиків з податку на додану вартість (Наказ ДФС від 28.07.2015 р. № 543).

Інституційна реформа державних закупівель в Україні розпочалася зі створення унікальної технологічної платформи – електронної системи публічних закупівель ProZorro. Так, з 1 квітня 2016 р. набрав чинності Закон України “Про публічні закупівлі”, який запровадив переведення усіх державних закупівель в Україні в електронний формат. 18 травня 2016 р. завершилася офіційна процедура приєднання України до Угоди Світової організації торгівлі про державні закупівлі (Agreement on Government Procurement, GPA), мета якої полягає у взаємному відкритті ринків публічних закупівель для постачальників товарів, робіт і послуг з країн – сторін Угоди GPA, серед яких: країни ЄС, Японія, США, Корея, Тайвань, Сінгапур, Гонконг і Канада.

До початку реформи у сфері публічних закупівель в Україні близько 20 % обсягу ринку публічних закупівель втрачалося внаслідок корупційних зловживань та обмеженої конкуренції. Зрозуміло, що потенціал детінізації електронної системи публічних закупівель ProZorro полягає у мінімізації таких втрат. Зокрема, у 2016 р. кількість унікальних постачальників порівняно з 2015 р. зросла у три рази (до 33,7 тис.). Як наслідок, зменшилася кількість договорів, що припадають на одного постачальника, і тим самим послабився рівень його монопольного впливу на замовника. У структурі постачальників суттєво зросла частка ФОПів (із 24 % у 2015 р. до 42 % у 2016 р.) [7].

Водночас, незважаючи на підвищення ефективності та прозорості публічних фінансів, в Україні зберігаються непоодинокі випадки неконкурентних та дискримінаційних закупівель, серед яких: розщеплення надпорогового тендеру на дрібніші допорогові, підміна закупівель техніки закупівлею робіт з метою підняття вартості порогу, змови фірм “близнюків”, які беруть участь у тендерах в парі, свідомо нечітке пояснення замовником об'єкту закупівлі; особливі вимоги та умови для бажаних переможців; дискваліфікація учасника тендеру через формальні причини та ін. Для реагування на проблеми в системі “ProZorro” створено моніторинговий портал публічних закупівель “DoZorro” із відгуками про публічні закупівлі.

В цілях підвищення прозорості діяльності фіскальних органів необхідним є розроблення інструментів публічного розкриття фінансової та податкової звітності юридичних та фізичних осіб – підприємців для виявлення схем податкової оптимізації та ухилення від оподаткування, системного оприлюднення агрегованих показників діяльності ДФС, налагодження автоматичного обміну інформацією з митними та податковими органами інших країн з метою мінімізації корупційних ризиків.

Лібералізація руху капіталу, в свою чергу, вимагає значних змін у: (1) валютній політиці – дерегуляція валютного контролю шляхом розробки нового Закону України “Про систему валютного регулювання і валютного контролю”, який повинен містити в своїй основі принцип вільного руху

капіталу та передбачати поступове зняття валютних обмежень протягом визначеного перехідного періоду; удосконалення умов ведення розрахунків із зовнішніми контрагентами через міжнародні платіжні системи, що підвищить конкурентні переваги вітчизняних суб'єктів господарювання на зовнішніх ринках; (2) банківській політиці – здійснення докапіталізації комерційних банків і консолідацію банківської системи, що підвищить її загальну стійкість та конкурентоздатність, боротьбу з проблемними активами – підвищення стандартів управління якості активів банку, впровадження сучасних систем ризик-менеджменту, спрощення процесу реєстрації кредитів-нерезидентів; (3) фондовій політиці – забезпечення повноцінного функціонування вторинних цінних паперів шляхом прийняття нового закону про деривативи, а також удосконалення законодавства щодо корпоративних облігацій та щодо оподаткування доходу від операцій з фінансовими інструментами [8, с. 202-280].

Зауважимо, що Угода про асоціацію з ЄС передбачає адаптацію вітчизняного законодавства щодо забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності, охорони промислових зразків, знаків для товарів і послуг, захисту географічних позначень, а також позначень походження сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів, положень авторського права і суміжних прав, правового забезпечення охорони баз даних та комп'ютерних програм, удосконалення адміністративного співробітництва між відповідними органами з країнами ЄС тощо.

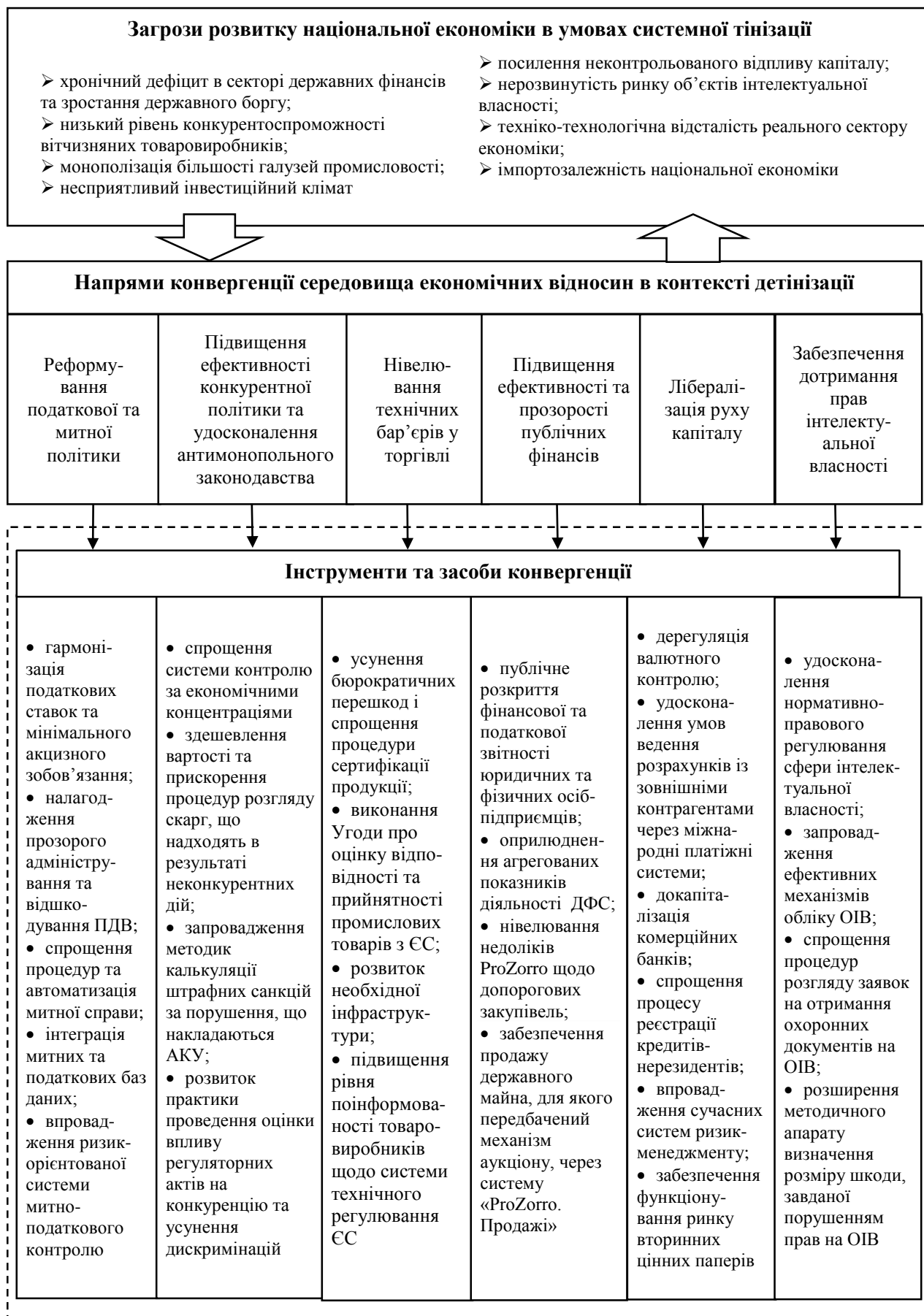
В Україні досі залишається неформованим ринок інтелектуальної власності, про що свідчить високий рівень його тінізації – частка нематеріальних активів у структурі загальної суми активів економіки становить менше 1 %. Особливо критичною для України є проблема комп'ютерного піратства. За аналітичними даними міжнародної асоціації BSA, рівень використання неліцензійного програмного забезпечення в Україні у 2016 р. становив 82,0 %, що є одним із найвищих в Європі, а втрати національної економіки від комп'ютерного піратства складають більше ніж 400,0 млн дол. США на рік. Високий рівень тінізації відносин у сфері інтелектуальної власності пов'язаний передусім із недостатністю нормативно-правового регулювання питань, пов'язаних із оцінкою прав інтелектуальної власності, відсутністю ефективних механізмів обліку та впровадження у виробництво результатів інтелектуальної діяльності, складністю та довготривалістю процедури розгляду заявок на отримання охоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності (терміни розгляду заявок становлять від 12 до 17 місяців), відсутністю методичного апарату визначення розміру шкоди, завданої порушенням прав на об'єкти права інтелектуальної власності [7].

Основні завдання у сфері інтелектуальної власності спрямовані на адаптацію законодавства України до положень Угоди про асоціацію з ЄС, полягають у вдосконаленні інституційно-правового базису. Зокрема, йде мова про розробку законопроектів

та змін до чинних, які регулюють дану сферу: “Про охорону прав на промислові зразки”, “Про охорону прав на винаходи і корисні моделі”, “Про охорону прав на зазначення походження товарів”, “Про охорону прав на знаки для товарів і послуг”, “Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем”, “Про авторське право і суміжні права” та інші. Особливої уваги під час гармонізації законодавства потребує підвищення юридичної відповідальності, штрафів і кримінального переслідування порушників авторського права зокрема.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, з одного боку, відкриває значні перспективи для української економіки в контексті детінізації, а, з іншого боку, формує ризики для національних товаровиробників та зумовлює необхідність системного удосконалення інституційно-правового базису більшості сфер національної економіки. З огляду на наявні загрози розвитку національної економіки в умовах системної тінізації економічних відносин пріоритетними напрямками конвергенції середовища економічних відносин у контексті детінізації (хронічний дефіцит в секторі державних фінансів та зростання державного боргу, низький рівень конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників, монополізація більшості галузей промисловості, несприятливий інвестиційний клімат, посилення неконтрольованого відпливу капіталу, нерозвинутість ринку об'єктів інтелектуальної власності, техніко-технологічна відсталість реального сектору економіки, імпортозалежність національної економіки) визначені: (1) реформування податкової та митної політики; (2) підвищення ефективності конкурентної політики та удосконалення антимонопольного законодавства; (3) нівелювання технічних бар'єрів у торгівлі України та ЄС; (4) підвищення ефективності та прозорості публічних фінансів; (5) лібералізація руху капіталу; (6) забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності (рис. 1). При цьому реалізацію вищезазначених пріоритетів необхідно здійснювати в рамках інструментів та засобів конвергенції середовища економічних відносин.

Зауважимо, що лише комплексне впровадження і поєднання інструментів конвергенції середовища економічних відносин дає змогу сформулювати необхідні передумови ефективної системи детінізації національної економіки в цілях мінімізації ризиків та загроз імплементації Угоди про асоціацію України з ЄС як передумови пришвидшення темпів модернізації реального сектору, розширення місткості внутрішнього ринку, вдосконалення техніки і технологій, збільшення інвестицій та покращення процесів трансферу технологій, розвитку добросовісної конкуренції, посилення конкурентоспроможності національної економіки, покращення участі та місця держави у системі міжнародного поділу праці [9, с. 5-10; 10, с. 14-16].

Рис. 1. Інструменти та засоби конвергенції економічного середовища України та ЄС в контексті детінізації

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Ефективна реалізація прикладних засад державної політики детінізації національної економіки потребує проектування організаційно-економічного механізму детінізації відносин у базових видах економічної діяльності, що позиціонується як регулятор тіньових господарських процесів, функціонування якого спрямоване на легалізацію тіньового капіталу, зменшення масштабів обігу тіньової грошової маси, підвищення прозорості ведення бізнесу та подолання диспаритету між обсягами податкових надходжень і реальними масштабами господарювання суб'єктів національної економіки.

Ключовими передумовами високого рівня тінізації національної економіки в контексті конвергенції економічного середовища України та ЄС слід вважати: нестабільність податкового регулювання, надмірну зарегульованість дозвольно-ліцензійної системи, непрозору та неефективну систему повернення експортерам заборгованості по ПДВ, складну процедуру отримання дозвільних документів для митного оформлення (сертифікати якості, аналізи на вміст ГМО та ін.), неефективне використання бюджетних коштів у сфері державних закупівель, низький рівень забезпечення дотримання існуючих законів та правил у сфері прав інтелектуальної власності, зокрема щодо стандартів використання товарних знаків.

Ефективність державної політики у цій сфері в значній мірі залежить від усвідомлення домінантних особливостей злочинів (з тінізації економічних відносин) і відповідної диференціації застосовуваних інструментів, засобів та заходів за секторами вітчизняного підприємництва, що потребує детального дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Імплементація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у торговельній та бюджетно-податковій сферах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://icps.com.ua/assets/uploads/files/block_implementation_20160324.pdf.
2. Vasylytsiv T. Priorities and tools of the state regional policy of import substitution in the market of consumer goods of Ukraine / Vasylytsiv T., Lupak R. // Стратегічні пріоритети. – 2017. – № 3 (44). – С. 105-112.
3. Мокій А. І., Флейчук М. І. Підвищення ефективності інституційного середовища як чинник детінізації економіки : аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/716>.
4. Лупак Р. Л. Аспекти ефективності державної політики імпортозаміщення в контексті розвитку внутрішнього ринку і гарантування економічної безпеки держави / Лупак Р. Л. // Держава та регіони. – 2017. – № 3 (59). – С. 78-83.
5. Офіційна веб-сторінка portalу “Трибуна” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.trubyna.org.ua>.
6. Створення нових антикорупційних органів поки не дало результату – МВФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.epravda.com.ua/news/2017/04/3/623414>.
7. Тенденції тіньової економіки в Україні / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://me.gov.ua/Documents/TendentsiiTinovoiEkonomiki>.
8. Теоретико-методичні засади та прикладні механізми державного регулювання розвитку внутрішньої торгівлі : монографія / [за ред. Куцика П. О., Васильціва Т. Г.]. – Львів : В-во “Растер-7”, 2016. – 379 с.
9. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрями подолання : аналітична доповідь / [за заг. ред. Я. А. Жаліла]. – К. : НІСД, 2014. – 96 с.
10. Vasylytsiv T. Assessment of the level of penetration of import dependence in the context of the import substitution policy in Ukraine / Vasylytsiv T., Lupak R., Osadchuk Y. M. // Економічний часопис-XXI. – 2017. – № 167 (9-10). – С. 13-17.

REFERENCES

1. Implementatsiia Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta YeS u torhovel'nij ta biudzhetno-podatkovij sferakh, available at: http://icps.com.ua/assets/uploads/files/block_implementation_20160324.pdf.
2. Vasylytsiv T. and Lupak R. (2017), Priorities and tools of the state regional policy of import substitution in the market of consumer goods of Ukraine, *Stratehichni priorytety*, № 3 (44), с. 105-112.
3. Mokij, A. I. and Flejchuk, M. I. Pidvyschennia efektyvnosti instytutsijnoho seredovyscha iak chynnyk detinizatsii ekonomiky : analitychna zapyska, available at : <http://www.niss.gov.ua/articles/716>.
4. Lupak, R. L. (2017), Aspekty efektyvnosti derzhavnoi polityky importozamischennia v konteksti rozvytku vnutrishn'oho rynku i harantuvannia ekonomichnoi bezpeky derzhavy, *Derzhava ta rehiony*, № 3 (59), s. 78-83.
5. Ofitsijna veb-storinka portalu “Trybuna”, available at: <http://www.trubyna.org.ua>.
6. Stvorennia novykh antykoruptsijnykh orhaniv poky ne dalo rezul'tatu – MVF, available at : <https://www.epravda.com.ua/news/2017/04/3/623414>.
7. Tendentsii tin'ovoi ekonomiky v Ukraini / Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy. – 2016, available at: <http://me.gov.ua/Documents/TendentsiiTinovoiEkonomiki>.
8. Teoretyko-metodychni zasady ta prykladni mekhanizmy derzhavnoho rehuliuвання rozvytku vnutrishn'oi torhivli, za red. Kutsyka P. O., Vasylytsiva T. H. (2016), V-vo “Raster-7”, L'viv, 379 s.
9. Tin'ova ekonomika v Ukraini: masshtaby ta napriamy podolannia : analitychna dopovid', za zah. red. Ya. A. Zhalila (2014), NISD, K., 96 s.
10. Vasylytsiv T., Lupak R. and Osadchuk Y. M. (2017), Assessment of the level of penetration of import dependence in the context of the import substitution policy in Ukraine, *Ekonomichnyj chasopys-XXI*, № 167 (9-10), с. 13-17.